

Received / Makale Geliş Tarihi 00.09.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 30.11.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı) 7 (36)
ss / pp 1674-1681

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10258204
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğr. Üyesi Zafer Çil

<https://orcid.org/0000-0001-5703-8286>

Muş Alparslan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muş / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/009axq942>

Türkiye’de Seçim Müzikleri (1965-2000)

Election Music in Turkey (1965-2000)

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de 1965-2000 yılları arası seçim müzikleri ele alınmıştır. Türkiye’de seçim dönemlerinde seçim şarkılarının ana hedefi seçmen üzerinde etkili olmaktır. Seçim dönemlerinde seçmenin tercihini yönlendirmede başvurulan ana unsurun müzik olmasının temel nedeni seçmen ile kurulmak istenen bağdır. Partiler seçim müzikli propaganda ile halkın tercihini etkilemek ve seçimleri kazanmayı hedeflemektedirler. Türk seçim tarihine damgasını vurmuş seçim müzikleriyle partilerin seçmen üzerindeki propaganda başarısı ele alınmıştır. Bu bağlamda hedef kitle olan seçmene verilmek istenen mesajın uyandıracağı etki önem arz etmektedir. Kısacası çalışmada 1965-2002 arası seçim propagandalarının seçmen üzerinde oluşturduğu algı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de Seçimler, Seçim Müzikleri, Seçmen, Propaganda.

ABSTRACT

In this study, election music in Turkey between 1965 and 2000 was discussed. The main goal of election songs during election periods in Turkey is to have an impact on voters. The main reason why music is the main element used to direct the voters' preferences during election periods is the bond desired to be established with the voters. Parties aim to influence people's choices and win elections with election musical propaganda. The propaganda success of the parties on the voters with the election music that left its mark on Turkish election history was discussed. In this context, the impact of the message to be given to the target audience, the voters, is important. In short, the perception created by the election propaganda between 1965 and 2002 on the voters was examined in the study.

Keywords: Elections in Turkey, Election Music, Voter, Propaganda.

1. GİRİŞ

Propaganda, siyasi bir hedef uğrunda hâkim otoritenin veya gücün çıkarlarını savunan, bilerek çarpıtılmış bilgiye denir. Propaganda da amaç bir kesimin isteği ya da hedefi doğrultusunda kitlelerin bir konu veya olaya ilişkin bakış açılarını yönlendirmektir. Propaganda genelde siyasi amaçlı yapılar ve propagandacı bunu yaparken çeşitli metodlara başvurabilir. Özellikle Hitler Almanyası ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerde başvurulan bir yöntem olan propaganda amaçlı kullanılan marşlar onlar için en önemli silah olmuştur. Türkiye’de ise CHP Tek Parti Dönemi’nde II. Dünya Savaşı için halkı cesaretlendirmek amacıyla propaganda plaklarından yararlanmışlardır. 20. Yüzyılda Propaganda sadece otoriter rejimlerde değil Batı Demokrasileri olarak adlandırılan gelişmiş ülkelerde de kullanılmaktaydı. Örneğin, ABD’de Başkanlar şarkıları propaganda mahiyetinde Varşova Paktı’na karşı kullanmışlardır. Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçiş döneminde (Demokrat Parti’nin 1946’da kuruluşu ve 1950’de iktidar olması ile) siyaset alanında da propaganda amaçlı müziğe başvurulmuştur. Fakat bunlar marş veya Adnan Menderes’in miting konuşmalarını içeren plaklardır. CHP ve DP 1950,1954 ve 1957 seçimlerinde müzik kullanımından ziyade bastırdıkları afişler ve devlet radyosunda yapılan propagandaları ile seçmene ulaşmışlardır (Öztürk, 2014). Siyasal Partiler seçmenlerini etkilemek için seçim müziklerinden faydalanmışlardır. Parti amaçlarını geniş kitlelere duyurmak amacıyla çeşitli stratejilere başvurmuşlardır. Seçim müziklerinin meydanlarda hoparlörle ya da kasetler aracılığıyla halka dinletilmesi amaçlamıştır. 1960’dan sonra Türk siyasi tarihinde seçim müzikleri propaganda aracı olarak en çok başvurulan yöntem olmuştur (Kızılkaya, 2021).

2. 1965-1980 ARASI SEÇİM MÜZİKLERİ

Türk siyasal hayatında seçim meydanlarında ilk seçim şarkısı, Türkiye İşçi Partisi (TİP) tarafından 1965 genel seçimlerinde kullanılmıştır. Eser, Erdem Buri tarafından bestelenen ve Tülay German tarafından seslendirilen “*Yarının Şarkısı*” adındaki şarkıdır.¹ Şarkı, “*bir şarkı olmalı özlemi söyleyen, bu koyu günlerden yarına seslenen*” dizeleri ile başlamaktaydı ve seçmene yarınlara dönük umut ve farklı bir siyaset tarzı vaat etmekteydi. Şarkının etkisi ve TİP’ in söylemi başarılı olmuş ve TİP 15 milletvekili çıkararak meclise girmiştir (Öztürk, 2014). Modern anlamda bir ilkin yaşandığı bu seçimlerde Tıp sol jargona sahip “*Yarının Şarkısı*” ile Türk siyasal hayatına bir yenilik getirmiştir. Bu şarkıyla göz nuru ve alın teri vurgusu ön plana çıkarılmış ayrıca afişlere “*Ekmek Partisi*” diye yazılarak işçi ve emekçinin yanındayız mesajı verilmiştir (Kızılkaya, 2021).

1965 seçimlerinin önemi siyasi mizah plaklarının propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmasıdır. CHP ile ilgili ilk siyasi mizah plakları “*Ortanın Solu*” ile girilen seçimlerden alınan yenilgi üzerine çıkar. Modern Komikler Parazitler adlı bir grup tarafından hazırlanan iki plak “*Ortanın Solu*” ve “*Ağlama Değmez Paşa*” bu yenilgiyi anlatır. Ortanın Solu Plağında; “*Ortanın Solu dedi, partiyi yere serdi/ Kurtaramam ben diye/ Bir devri toptan yendi/ Hani benim İsmetim, İsmetim/Gitti kısmetim*” dizeleri yer alırken, Ağlama Değmez Paşa Plağında ise “*Ağlama değmez Paşa Çoban Sülü geçti başa*” sözleri dikkati çeker (Kızılkaya, 2021).

1973 seçimleri Türkiye’de tam anlamıyla seçim müzikleri eksenli propagandanın başladığı yıl olarak kabul edilmektedir. TİP’ten sonra ilk defa seçimde propaganda aracı olarak müziği kullanan bir diğer parti CHP olur. 1973 yılında CHP’nin umudu Bülent Ecevit, seçimlerde popüler müzikten faydalanır. Seçimlerden önce “*Ak Günlere*” adı altında bir seçim bildirisi hazırlanır. “*Ak Günlere*” 1973 seçimlerinin ana sloganıdır ve “*Bu zor günler yakın biter, Ak günler başlar*”² sözleri ile başlamaktadır. Bu döneme damgasını vuran ve dillerden düşmeyen propaganda şarkısı “*Sev Kardeşim*” seçim meydanlarında Ecevit için çalmıştır. Şenay’ın söylediği şarkının sözleri şöyledir: “*Bak kardeşim Elini ver bana Gel kardeşim Neşe getirdim sana Al kardeşim...*”³ CHP’nin seçim meydanlarında kullandığı dilin ılımlı ya da yapıcı olması dikkate değerdir (Kızılkaya, 2021 s.161-162). 1970’lerin ünlü sanatçısı Şenay’ın bir diğer popüler Şarkısı “*Hayat Bayram Olsa*” Ecevitli CHP için seçim meydanlarında çalmış ve seçmenden büyük ilgi görmüştür (Öztürk, 2014) CHP’nin o dönemde seçim meydanlarında çaldığı bir diğer seçim şarkısı “*Gel Karaoğlan*”dır.⁴ Şarkının sözleri şöyledir: “*Ellinci senenin aydın kişisi Zaman geldi çattı, gel Karaoğlan Bu bozuk düzenden artık usandık Sen buna bir çare bul Karaoğlan.*” Şarkının içeriğine bakıldığında mevcut düzene karşı bıkkınlığın olduğu ve bu durumdan kurtulmak için yeniliğe gerek olduğu hissi verilmek istenmiştir. O dönemde giderek siyasallaşan seçim müzikleri, partilerin programları gibi sunulmuştur. Seçim şarkıları artık kişisel propaganda niyetiyle kullanılmıştır. Demirel’in ülkeyi yönetemediği mesajı çarenin Ecevit olacağı yönündeki telkinler ve hükümetinin şarkı yoluyla eleştirilmesi politikada yeni bir atışma yöntemi olarak siyaset sahnesinde yerini almıştır. Ayrıca yıllardır tek başına iktidar olma hasreti çeken CHP’nin Cumhuriyetin 50. yılında iktidara gelme yönündeki özlemini anlatmaktadır (Kızılkaya, 2021).

Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, CHP’nin seçim kampanyasına karşılık çok geçmeden Yılmaz Türkoğlu’nun seslendirdiği “*Demirel İktidara Yine Gel*”⁵ şarkısıyla 1973 genel seçimlerinde propagandasını yapmıştır. Şarkının sözleri şu şekildedir:

Demirel Demirel iktidara yine gel / Millet seni istiyor kimse olamaz engel / En zorlu engeli azminle devirdin / Onardın vatani cennete çevirdin / Açlığı yokluğu götürdün / Refahı huzuru getirdin / Barajlar, köprüler, fabrikalar açtın / Milliyet uğrunda yılmadan savaştın / En yüksek zirveye ulaştın / Bize nurlu ufuklar açtın / Tarihler yazacak yaptığın hizmeti / Gururla anacak seni Türk milleti / Allah’a emanet olasin / Daima sağlıklı kalasin (Kızılkaya, 2021).

Türk siyasal hayatının en renkli simalarından Adalet Partili Süleyman Demirel 1977 seçim kampanyasında popüler müzikten yana tercihini kullanmıştır. Ayrıca 1977 seçimleri, seçim kampanyalarında reklam ajanslarından ilk kez yararlanılan seçim olmuştur. İlk kez parti liderleri seçim planlamalarını profesyonellere bırakmaya başlamışlardır. 1970’li yıllar hem Türkiye’de hem de dünyada önemli gelişmelerin yaşandığı yıllardı. Özellikle Kıbrıs Meselesinden ötürü dış politikada zor bir sürecin

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=jbqkGUSWJLc>

² <https://www.youtube.com/watch?v=-RjgDW2Aht0>

³ https://www.youtube.com/watch?v=B_jgYzkX5kM

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=g1BUZ94TInU>

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=TFcPyCbnHMK>

yaşanması ve gençlik olaylarının tırmanması gibi durumlar iç politikayı da hayli etkilemiştir. Bunun dışında ekonomide yaşanan sıkıntılar yüzünden vatandaş çözüm üreten partiye yanaşmak istemiştir. Ortanın solu olarak kendini tanımlayan CHP'ye karşı Adalet Partisi 1977 seçimlerinde meydanlarda “*Komüniste Kanma Zühtü*”⁶ şarkısıyla renkli bir havanın oluşmasına neden olmuştur. Bu seçim CHP ile AP arasında büyük bir rekabete neden olur. Rekabet dili seçim şarkılarına da yansımıştır. Öztürk Serengil tarafından seslendirilen şarkının sözleri şu şekildedir:

Gariban bir vatandaşsın senin aklın Zühtü / Kendini tanı Zühtü / Türklüğünü unutturanlara kanma Zühtü / Aklını topla Zühtü, Kafayı vurursun Zühtü / Uyuma sakın Zühtü, Sonra yanarsın Zühtü / Komüniste kanma Zühtü / Ecdadının kemikleri sızlıyor be Zühtü / Aklını topla Zühtü / O şehitler olmasaydı sen var mıydın Zühtü? / Komüniste kanma Zühtü! / Ar namus gider Zühtü / Din iman kalmaz Zühtü! / Pişman olursun Zühtü / Galiçya’da, Kafkasya’da, Korelerde Zühtü! /Dökülen kanı Zühtü / Moskof cennet ise niye kaçıyorlar Zühtü? / Uyuma sakın Zühtü / Gerçek budur Zühtü / Din iman kalmaz Zühtü / Ar namus gider Zühtü / Komüniste kanma Zühtü! / Sen oyunu kime vercen seçimlerde Zühtü? / Aklını topla Zühtü! / Süleyman’dır yolun Zühtü / Unutma sakın Zühtü! / Barajları Zühtü, Fabrikaları Zühtü, Asfaltları zühtü! /Televizyonu zühtü, köprüleri zühtü! / Milliyetçi Zühtü, unutma! / Unutma bunları Zühtü! / Haysiyetli, milliyetçi Zühtü! (Kızılkaya, 2021).

Şarkı incelendiğinde Zühtü’nün gariban bir vatandaş olduğunun hatırlatılmasıyla başlayan, onun pişman olmamasını dileyen, Zühtü’nün milliyetçi duygularını harekete geçirmeye çalışan ayrıca ona Birinci Dünya ve Kore Savaşı’nı hatırlatarak ikaz eden, yer yer Zühtü’nün muhafazakâr yönlerine değinen fakat Zühtü’nün sandık başında oy vereceği kişinin Süleyman olduğunun mesajı sıklıkla yinelenmiştir. Devamında Moskova’dan kaçanlar üzerinden anti-sosyalizm propagandası yapan ve son olarak barajlar, fabrikalar, televizyon, yollar ve köprüler gibi ülkenin kalkınması amacıyla yapılanlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. AP, seçmenini Ortanın Solunda bulunan CHP’ye karşı uyarması da gözden kaçmayan önemli bir detay olmuştur (Kızılkaya, 2021). Ayrıca halkı uyaran ve ülkedeki iç çatışmalara ve komünizm tehdidine karşı dikkatli olmaya çağırان bir söylem bulunmaktadır. Ülkedeki sağ-sol çatışmasının etkileri görülmekte olup sol tandanslı örgütlere karşı mesafeli olan sağ kitleleri manipüle etmek ve bunun yanında CHP’nin sol örgütlerle bağlantısı olduğu vurgusu amaçlanmaktadır. Sağ kitleleri tek bir çatı altında toplayabilmek adına müzikli propaganda vasıtası ile milliyetçilik, komünizm karşıtlığı, Türklük, vatan ve geleneksel değerlerin vurgulanması yapılmaktadır. Kullanılan müzikli propagandanın türkü olması kırsal kesime hitap eden bir tarzı olduğunu göstermektedir. Bu da o dönemdeki AP seçmeninin CHP’nin aksine daha köy ve kırsal bölgelerden oy almasıyla alakalıdır. Demokrat Parti’nin mirasını taşıma misyonuna sahip olan AP, CHP gibi büyük şehirlerdeki memur ve öğrenci kesimine hitap etmekten ziyade çiftçi ve esnaf zümreye hitap ediyordu. Zühtü parçası ise bu açıdan bakıldığında doğru bir seçimdir (Öztürk, 2014).

CHP, “Milliyetçi Zühtü” şarkısına kayıtsız kalmamış ve Ünal Büyükgöneç ile karşılık vermiştir. CHP, sanatçı Büyükgöneç ile Zühtü’deki gibi çatışmacı dil yerine daha ılımlı ve kucaklayıcı bir söylemle seçmenlerine seslenmiştir. “Yeni bir Türkiye”nin⁷ şarkı sözleri özetle şöyledir:

Müjdemiz var dostlar gözümüz aydın / Yeni bir Türkiye doğacak bizden / Kalkınan bağımsız güçlü ve saygın / Kardeşi kardeşe düşman olmayan / Ana yüreğine acı dolmayan / Zulmün işkencenin yeri olmayan / Ak günlere doğru hepsi umutlu / Kırk milyon elele her biri mutlu / Özgürlük soluklu barış soluklu / Öğle ki ne ezen ne ezilen / İnsancısına ve hakça bir düzen / Halk iktidarını kurup yükselen / Yeni bir Türkiye doğacak bizden (Kızılkaya, 2021).

Hem CHP’nin hem de AP’nin siyasal iletişim konusunda yeni metotlar geliştirdiği, AP’nin de CHP ile yarışabilmek amacı ile şarkı kampanyasına giriştiği dönem, 1977 seçimleri olmuştur. Özellikle 1970’li yıllar sanat camiasının önde gelen müzisyenlerinden Ali Rıza Binboğa, Ünal Büyükgöneç, Dervişan Orkestrası, Gülgün Alanyalı gibi isimler Ecevit ve CHP için şarkı yapmışlardır. Ali Rıza Binboğa’nın ünlü “Yarınlar Bizim” şarkısında Binboğa “*özgürlük ve barış, tüm insanların özlemi olacak yarınlarda; anam bacım kardeşim eşim dostum yandaşım daha da mutluysun yarınlarda*” demiştir. Bu vesileyle meydanlarda CHP’nin uzun süren bir Adalet Partisi iktidarı sonrasında yarınlar için umut olacağı vurgulanmaktadır. Yine Gülgün Alanyalı da Bülent Ecevit’in şiirlerinden olan “Uyum” adlı şiiri besteleyerek Ecevit’in kapak fotoğrafı olan bir plak çıkartmıştır. Şarkının Ecevit’in kaleme aldığı ‘*boşluğa bulut, buluta yağmur, yağmura toprak ne güzel uyumuş; gündüze güneş, güneşe tarla, tarlaya başak ne güzel uyumuş*” güftesi Ecevit’in halk kitleleri arasında etkili olan “*toprak ekenin su kullananın*” sloganı ile de uyumlu bir

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=Pb7qJ65wQ9Q&t=13s>

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=lwOJeJqL_L0

izlenim yaratmıştır. Dönemin genç kesime hitap eden ünlü orkestralarından Dervişan ve CHP'ye yakınlığı ile bilinen ünlü sanatçı Ünlü Büyükgönenç tarafından zamanın seçim şarkıları arasında popüler olacak olan "Yeni Bir Türkiye" şarkısı seçimlere damgasını vurmuştur. Ecevit tarafından kullanılan seçim şarkılarının genel özelliği, dönemin meşhur CHP'ye yakın mizaçlı şarkıcılarının eserlerinden yararlanmak şeklinde olmuştur. Örneğin 1970'lerin ünlü sanatçısı Şenay'ın "Sev Kardeşim" ve "Hayat Bayram Olsa" gibi 1970'lerin ünlü şarkıları Ecevitli CHP'nin ilk seçimlerinde kullanılmış ve halktan da büyük beğeni görmüştür. Şenay'ın Sev Kardeşim parçası Türk siyasetinde kullanılan en başarılı seçim şarkıları arasında gösterilmektedir (Öztürk, 2014).

1970'ler döneminde müzikli propaganda açısından Ecevit ve CHP'si, Demirel'e ve hatta diğer partilere göre daha şanslıdır. Çünkü gerek ozanlar ve gerekse müzik camiası Ecevit'i desteklemişlerdir. Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekâtı ile yükselen imajı ve 1970'lerin başından itibaren siyaset için umut olarak görülmesinden dolayı daha şanslıdır. Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekâtına övgü olarak Ozan Abdullah Papur'un 1974 yılında çıkarttığı "Kahraman Ecevit" adlı plağı, o dönemin ünlü ismi Erkan Ocaklı'nın aynı yıl çıkardığı "Ecevit Emir Verdi Türk Ordusu Kıbrıs'a" adlı plağı Ecevit ve Kıbrıs meselesini yücelten ve öven parçalar olarak tarihe geçmiştir. 1976 yılında Ecevit'in ABD gezisi sırasında kendisine Rum asıllı bir vatandaş tarafından yapılan suikast üzerine de plak doldurulmuştur. Bu olay Ecevit'i halk nazarında daha popüler bir hale getirirken 1977 seçimleri için de Ecevit'e puan kazandırmıştır. Halk ozanı Urfalı Babi'nin doldurduğu plakta "Ecevit'e silah çeken pis eller kırılacak, bu tertibin hesabı Rumlardan sorulacak; Amerika kucagında şımarmış Rum çocuğu..." diyerek Ecevit'e yapılan suikastı eleştirmekteydi. Bu plaklar 1970'li yıllar boyunca halk kitleleri nazarında "Ecevit imajı" oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu süreç 1979 yılına yani Ecevit hükümetinin istifa etmek zorunda kalışına kadar devam etmiştir (Öztürk, 2014).

3. 1980-2000 ARASI SEÇİM MÜZİKLERİ

12 Eylül 1980 Askeri Darbe sonrası ilk seçimler 1983 yılında yapılmıştır. 1983 yılı seçimlerine katılmak amacıyla yeni kurulan Halkçı Parti, Milliyetçi Demokrasi Partisi ve Anavatan Partisi (ANAP), iktidar için seçime katılmışlardır. Bu üç parti hem kendini seçmene tanıttirmek hem de iktidar hedefi güderek siyasal propaganda faaliyetlerini yoğun bir şekilde kullanmıştır. 1970'lerde plak olarak basılan seçim müzikleri, 1980'lerden sonra kasetlerin icat edilmesiyle artık plaklar yerini kasetlere bırakmıştır. Bundan dolayı plak olarak basılan seçim müzikleri, kasetlere dolmaya başlamış ve ANAP'ın seçim şarkıları meydanların dışında halkın arasında da kendini göstermiştir. 1980'li yıllarda Türk siyasal hayatında yeni bir parti ve yeni bir sima ile demokrasi rekabetine canlılık gelir. 1980'li yıllar Türkiye'si denilince akla ilk gelen siyasi figür Turgut Özal'dır. Bu yıllar Turgut Özal'ın adının en çok anıldığı yıllar olmuştur. Anavatan Partisi genel başkanı olarak siyaset arenasında 1983 seçimlerinde siyasi sözlerle yazdırdığı şarkılarla popüler müzikten yana tercihinin kullanır. Müzik, artık giderek siyasal bir düzlemde politika malzemesi olmuştur. Siyasal iletişime çok önem veren Turgut Özal ile birlikte seçim meydanları daha önce hiç alışık olunmadık görüntülere sahne olur. Arabesk müzikle arasının iyi olduğunu dile getiren Turgut Özal, Türkiye'nin çok yakından tanıdığı bir şarkı olan "Arım, Balım, Peteğim"i, ANAP'a uygun şekilde revize ederek, seçim meydanlarında seçmeniyle paylaşır.⁸ Partisinin amblemini de çağrıştıran, "Arım balım peteğim" şarkısı seçim kampanyasının en etkili şarkılarından biri olmuştur. Şarkının sözleri şu şekildedir: "Arım, balım, peteğim / Anavatan çiçeğim / Bilsen ki öleceğim / Yine onu seçeceğim / Tek ümidim her şeyim / Özal benim liderim / Bilsen ki öleceğim / Yine onu seçeceğim / Vatan her şeyimiz / Özal liderimiz / Bilsen ki öleceğiz / Yine onu seçeceğiz." Bu kampanyalar sayesinde ANAP, diğer rakiplerini açık ara farkla geride bırakarak tek başına iktidar olmayı başarmıştır (Kızılkaya, 2021).

Profesyonel anlamda kitlelerle, müzikler üzerinden siyasal iletişim sağlanması bir anlamda Özallı yıllarla birlikte başlamıştır. Çünkü 1970'li yıllardaki gibi ideolojilerin ön plana çıkarılmamasına gayret gösterilmiş bunun yerine daha merkezde yer alan söylem ve siyasi üslup tarzı benimsenmeye çalışılmıştır. Bu da seçim kampanyalarının önemini ve etkisini bu yeni dönemde artırmıştır. ANAP'lı yılların Türkiye'sindeki seçim müzikleri denilince en ziyade akılda kalan 1983 seçimlerinde ANAP ile özdeşleşen sözleri Mehmet Erbulan' a, bestesi İsmet Nedim'e ait "Arım balım peteğim" şarkısı olmuştur. Şarkının sözleri ANAP için değiştirilerek Turgut Özal ile uyumlu hale getirilmiştir. Arım balım Peteğim şarkısının Turgut Özal'ın çizdiği ANAP logosu (bal peteği halindeki Türkiye haritası üzerindeki arı) ile de uyumlu olması nedeniyle hem Özal ile hem de ANAP ile özdeşleşmiştir (Öztürk, 2014).

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=pUMGWs6inpg>

1987 Seçimlerinde, ANAP, SHP ve DYP'nin gazetelerde paralı ilanları yayınlanmıştır. Bununla birlikte SHP ve ANAP televizyonda görüntülü propaganda da yapmışlardır. 1987 seçimleri, siyasal iletişim kampanyalarının bir çeşit show'a dönüştüğü bir dönemin de başlangıcı olarak da kabul edilebilir. İlk kez bu seçimlerde şarkılı türkölü, konserli, seçmene çeşitli promosyon malzemelerinin dağıtıldığı Amerikan tarzı kampanyalar görülmeye başlamıştır. ANAP'ın başarısı Turgut Özal'ı daha da ileriye taşımış; 1989'da Turgut Özal Cumhurbaşkanı olduktan sonra partiden ayrılır ve yerini Mesut Yılmaz'a bırakır. 1991 yılı genel seçimlerinde ise ANAP'ın başına geçen ve Türk siyasal tarihinde önemli mevkilere yükselmiş bir diğer siyasi isim Mesut Yılmaz'ın adı da böylece meydanlarda duyulur. 1990'lı yıllarda Mesut Yılmaz'ın ANAP'ının ve Tansu Çiller'in DYP'sinin siyasal iletişim yarışı, popüler kültür ve popüler şarkılar üzerinden gitmiştir. Bu yıllar Yılmaz-Çiller rekabetinin zirve yaptığı yıllardır. Sezen Aksu'nun seslendirdiği, sözlerini Aysel Gürel'in yazdığı, bestesini ise Onno Tunç'un yaptığı "Hadi Bakalım"⁹ seçim tarihimizde hiç unutulmayacak bir yere sahip olmuştur (Kızılkaya, 2021).

Söz yazarı Aysel Gürel'den Yonca Evcimik'in o yıllardaki ünlü Abone şarkısının uyarlaması istenmiştir. Bu iki parça Mesut Yılmaz'ın 15 Haziran 1991'deki kongreyi kazanarak genel başkan olmasının ardından ilk çıkış reklamını yapmasına yardımcı olmuştur. Sezen Aksu'nun şarkısı "*ANAP'ımız var bir de başkanımız var ne yok; biliyor herkes onda başkalık buluyor ne kadar. En büyük sen! Hadi bakalım yeni baştan yılmıyoruz yarıştan. Yine en büyük Mesut Yılmaz sorumlu bu vatandan*" dizeleriyle ve Yonca Evcimik'in şarkısı "*Mesut Yılmaz güneşimiz, bu seçimde umut biziz; yine sizlerle el ele bir dünya düşlemeliyiz. ANAP'lıyız ANAP'lı biz farklıyız çok farklı hem güçlüyüz hem haklı vatan için hayırlısı*" dizeleriyle ANAP'ın yeni genel başkanını, Özal figürünün altında kalmaması ve siyasi yasağı kalkmış olarak DYP'nin başında seçime giren Demirel'e ezilmemesi için 1991 genel seçimlerinde bütün yurda tanıtmışlardır. Fakat bu seçimlerde ANAP'ın oyları %36'dan %24'e düşmüştür. Mesut Yılmaz'ın reklamının yapılmasına rağmen ANAP'ın puan kaybı durdurulamamıştır (Öztürk, 2014).

1991 genel seçimlerinden ziyade 1995 genel seçimleri daha heyecanlı bir yarışa sahne olmuştur. 13 Haziran 1993'teki Doğru Yol Partisi Genel Başkanlığına, Çankaya'ya çıkan Süleyman Demirel'in yerine Tansu Çiller seçilmiştir. Arenadaki diğer siyasilere göre genç olan Mesut Yılmaz'ın karşına hem genç hem de bayan bir rakip çıkmıştır. Reklam ve propaganda yöntemi olarak seçim şarkılarından yarış daha da hızlanmıştır. DYP'nin Genel Başkanı Tansu Çiller ilk sınavını 1995 genel seçimlerinde verirken hazırlatığı tanıtım ilmi "*Haydi Türkiye'm İleri*" ile seçmene hitap etmiştir. Aynı video kasete İzel'in "*Biz hep böyleyiz*" şarkısı "*Çiller geliyor daha ileriye, daha ileriye haydi Türkiye'm, işte yeniden yeni bir Türkiye, Tansu Çiller'le doğru hedefe*" dizeleriyle tekrardan uyarlanmıştır. Ancak seçim kampanyaları ve bu partilerin reklamlara harcadıkları fahiş bedeller oylarının erimesine engel olamamıştır. 1995 seçimlerinde ANAP ve DYP %19 oy oranına gerilemişlerdir. Akabinde 1999 seçimlerinde ise ANAP %13'e ve DYP ise %12'ye gerilemiştir (Öztürk, 2014).

Bu çetin müzik ve propaganda mücadelelerine rağmen, 1991 seçimlerini Süleyman Demirel'in DYP'si kazanmıştır. Süleyman Demirel yönetimindeki parti, o dönem herhangi bir seçim müziği kullanmamıştır. Buna rağmen 1991 seçimlerinden DYP birinci parti olarak çıkmıştır. 1991'in soldaki bir diğer partisi DSP, adı anıldığında akıllara ilk gelen o meşhur seçim şarkısıyla seçim meydanlarına inmişti. Sözlerini Bülent Ecevit'in kendisinin yazdığı "*Ak Güvercin*", çeşitli versiyonlarıyla çalınmaya hep devam etmiştir. "*Gözün aydın Türkiye, ak güvercin geliyor! / Güçlendikçe DSP, halkın yüzü gülüyor*" sözleriyle akıllara kazınan şarkı DSP'yi iktidar partisi yapmak için yeterli olmamıştır (Kızılkaya, 2021). 1983'de DP ve AP'in mirasçısı olarak kurulan DYP, Genel Başkanı Tansu Çiller ile yoluna devam etmiştir. DYP, seçim meydanlarında "*Haydi Türkiyem İleri*" adlı seçim şarkısıyla seçmenlerini selamlamıştır. "*Biz el ele gönül gönüle biz beraberiz, Tansu Çiller'le daha ileriye, biz hep böyleyiz*" şarkının sözlerine bakıldığında birlik, beraberlik ve geleceğe dair ümitlerin yer aldığı etkileyici bir tema göze çarpmaktadır. DYP, bununla da yetinmemiş şarkıyla beraber özel reklam filmi ile seçmenlerinin karşısına daha renkli ve iddialı çıkmak istemiştir (Kızılkaya, 2021).

MHP'nin ilk seçim şarkısı 1980'lerde İlham Gencer'in seslendirdiği "*Bozkurtlar Marşı*" adlı şarkı ile meydanlarda sesini duyurmuştur. "*Bozkurtların Başbuğları kükreyince söğütte/Soluk yapraklar uçuşur, dökülür bir nefeste...*" lider odaklı bir marş olduğu görülmektedir. Bu dönemlerde Türk sağıının efsanevi ismi Alparslan Türkeş'te seçim meydanlarında pop müzikten yana tercihinin kullanmış ve Grup Yorum'un "*Dağlara Gel*" şarkısından uyarlanarak seslendirdikleri "*Türkeş Gelecek*" şarkısı milliyetçi cephe lideri Türkeş'le özdeşleşmiş bir şarkı olmuştur. Lider odaklı seçim müziğinin önemli örneklerinden birisidir. Seçmenlerine bu şarkıyla seslenen Türkeş, iktidar olmak için birlik ve beraberlik teması üzerinden

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Gh93dp30kHw>

hareketle kampanya oluşturur. Ancak bu Türkes'in son seçimi olur. "Türkes Gelecek" şarkısının sözleri şöyledir: "Yemin olsun Türkiye / Yine bahar gelecek / Aslanların, gelecek Yiğitlerin gelecek / Anarşi, terör bite / Bahçende güller yete / Yemin olsun Türkiyem / Yine bahar gelecek Türkes Türkes gelecek / Bütün yüzler gülecek / İşçi köylü el ele Gidiyoruz güzele..." (Kızılkaya, 2021).

1994-1995'te Türkiye siyasetinde islamcı bir ses seçim meydanlarda duyulmuştur. Bu yıllarda ANAP, DYP, AP, DSP, MHP, CHP gibi partiler arasında yoğun bir liderlik yarışı yaşanmıştır. Bu yarışta Refah Partisi kazanmayı başarmıştır. Siyasal İslam'ın en önemli temsilcisi konumunda olan Necmettin Erbakan genel başkanı olduğu RP ile Türk siyasi tarihinde unutulmayanlar listesine eklenmiştir. Türk siyasi tarihinde hakkında en çok mizahi şarkı bestelenen siyasetçi Erbakan'dır. "İlahi Necmettin", "Yallah Tazyik Erbakan", "Ah Erbakan" gibi mizahilere Erbakan hep gülüp geçmiştir. Türk siyasi hayatının önemli simalarından biri olan Erbakan, 1980 yılından sonra kurulan RP'in başına geçer ve 1991 yılında meclise girer ardından 1995'te de seçimlerde birinci parti olur. RP, yerel seçimlerde farklı seçim müzikleri ile seçmenlerini selamlarken, genel olarak İslami bir dilin egemen olduğu ve seçim kampanyalarında bu kavramlara sık sık vurgu yapıldığı görülmektedir. 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde İstanbul'dan RP adayı Recep Tayyip Erdoğan, Erkin Koray'ın Fesuphanallah şarkısından uyarlanan "Tamam İnşaallah"¹⁰ şarkısıyla seçim meydanlarında boy göstermiş ve neticede seçimi kazanarak İstanbul Belediye Başkanı olmuştur. Böylece Türk siyaset arenasında ilerleyen yıllarda adının en çok duyuracak liderlerden biri de Erdoğan olacaktır (Kızılkaya, 2021).

1994'de adını duyurmayı başaran ve yükselme trendi gösteren RP, 1995 genel seçimlerinde Erbakan öncülüğünde pop müziği seçim kampanyalarında kullanmıştır. RP, hem taşraya hem de kentlere hitap eden, siyasal iletişimi daha etkin olan şarkıları ile 1990'lar boyunca siyasal yükselişi yakalayabilmiştir. Bu dönemde genel ve yerel seçimlerde dini ve milli motiflerin yer aldığı şarkılar Refah'ın repertuarını oluşturmaktaydı. Refah'ı iktidara taşıyan "Refah'ın Vakti Geldi" şarkısı o dönem de meydanlarda en çok duyulan şarkı olmuştur. Muhafazakâr kesimi etkileyecek, adil düzenden bahseden, ilahi benzeri bir müzikle ortaya çıkan "Refah'ın Vakti Geldi", seçim müziği tarihimizde kulakların aşına olduğu bir şarkı olarak yerini alacaktır. "Vatandaş gülsün diye, garip sevensin diye, haksız utansın diye, Refah'ın vakti geldi"¹¹ sözleriyle meydanları dolduran RP, o seçimlerden zaferle çıkmayı başararak iktidar partisi olarak döneme damgasını vurmuştur. Şarkının sözleri şu şekildedir:

Dillerde türkülerle / Ellerde çiçeklerle / Gönülde sevgilerle / Refah'ın vakti geldi / Gelin birlik olalım / El ele tutuşalım / Sevgiyle buluşalım / Refah'ın vakti geldi / Vatandaş gülsün diye / Garip sevensin diye / Haksız utansın diye / Refah'ın vakti geldi / Düğümü çözmek için / Oyunu bozmak için / Destanlar yazmak için / Refah'ın vakti geldi (Kızılkaya, 2021).

ANAP'ın bu dönem seçim şarkısı olan "Hasretim ANAP'a", İzel'in Hasretim şarkısından devşirme bir seçim şarkısıdır. "Oy Mesut, denizleri aş da gel kurbanın olam, kurtar bizi bunlardan ne olur" sözleriyle de dikkat çeken şarkı ANAP'ı iktidara taşımaya yetmemiştir. CHP'ye gelince, 1992-1995 arası dönemde partinin başında bulunan Deniz Baykal ile girdiği bu ilk seçimde popüler bir şarkıyla seçmenin karşısına çıkmamıştır. "Sen Memleketimsin" adı verilen seçim şarkısıyla seçmenin dikkati çekilmek istenmiştir. Bu şarkı Nazım Hikmet'in "Sen Memleketimsin" şiirini çağrıştırmaktadır. Seçimlerin bir diğer sol partisi olan DSP ise sosyal demokrat misyonunu anlattığı şarkısında Anadolu motiflerini kullanırken "Halk üretendir, hak üretende / Emek senindir, ürün de sende," diyerek üreticilerden halkın her kesimine seslenmiştir (Kızılkaya, 2021).

Siyasi partilerin ikna etmek istediği kitleye yönelik verdiği mesajların içerisinde pek çok uyarıcı bulunmaktadır. Özellikle Refah ve Millî Görüş hareketinin kampanyalarında kullandığı şarkıları topluma yönelik adil düzen, eşit bölüşüm, sosyal adalet, temiz siyaset, din ve vicdan özgürlüğü gibi birçok konuda çok çeşitli mesaj içermektedir. 1995 genel seçimlerinde yarışan partiler; RP, ANAP, DYP, DSP, MHP ve CHP iken kazanan taraf RP olmuştur. Partilerin propaganda kampanyalarında kullanmış oldukları müzik ve diğer tekniklere bakıldığında genel olarak birlik ve beraberlik vurgusu ön plandadır. Ara sıra çok sert atışmaların yaşandığı ve bunu müzik diliyle ileten partiler, yine de sağduyulu hareket etmişlerdir. Türk demokrasi tarihi açısından oldukça önemli olan ve demokrasinin temeli sayılan o dönem partileri tarihe silinmez bir şekilde adlarını yazdırmışlardır. Seçim meydanlarında çok farklı ve renkli bir dil hâkim olmuş ve siyasal liderlerin yaygın olarak yükselişe geçen pop müzikten yana tercihlerini kullanmaları tarihin unutulmaz resimleri arasında yerlerini almalarını sağlamıştır (Kızılkaya, 2021).

¹⁰ https://www.youtube.com/watch?v=7K-N_QK5u7k

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=i-HoK1yv0ik>

Refah Partisi hem taşraya hem de metropollere ve özellikle varoşlara hitap eden, siyasal iletişimi diğer kampanya ürünü pop şarkılarından daha etkin sağlayan marşları ile 1990'lar boyunca siyasal rüzgârı yakalayabilmiştir. Bu dönemde genel ve yerel seçimlerde dini ve milli motilerin yer aldığı marşlar Refah'ın repertuarını oluşturmaktaydı. Dönemin meşhur “Refah'ın vakti geldi”, “Türkiye’me hep Refah yağacak”, “İnananlar geliyor”, “Gülsün milletin yüzü”, “Refahta birleşelim”, “Gel katıl bize”, “Haydi haydi ileri” ve Yıldırım Gürses’in seslendirdiği “Müjdelere Olsun Refah Geliyor” marşları aslında Türkiye’ye Refah yol iktidarını ve Erbakan’ın başbakanlığını müjdelemişlerdir. Refah’ın bütün marşlarında dini ve milli semboller daima ön planda olup birlik- beraberlik ve hizmete yönelik söylemler ön plana çıkartılmıştır. Seçim şarkıları ile 1995 seçimlerinde kitlelerle direkt siyasal iletişim kurabilen, seçim sonuçlarından da görüldüğü üzere Refah Partisi olmuştur. RP, %21 ile birinci parti olarak seçimlerden çıkmıştır. Refah Partisi’nin seçim şarkılarına yönelik stratejisi 1995’te diğer popüler kültür şarkıları ile seçimlere hazırlanan merkez partilerinden oldukça farklıdır. Büyük şehirlerin yoksul kesimlerine hitap eden refah, adil yönetim ve hizmet söylemleri marşların pop şarkılarına oranla daha fazla etkili olduğu ve halkın popun albenisine fazla itimat etmediği görülmüştür. Burada popüler kültürün ve popüler kültür üzerine ikna stratejisi benimseyen merkez sağın artık pahalı seçim kampanyalarının işe yaramadığı da anlaşılmıştır (Öztürk, 2014).

28 Şubat süreci sebebiyle Refah yol hükümetinin istifa etmesinin akabinde yapılan 1999 seçimlerinden birbirine zıt iki kutup partinin DSP ve MHP’nin çıktığı görülecektir. Bülent Ecevit 12 Eylül sonrası kurduğu Demokratik Sol Parti ile 1970’li yıllardan sonra ilk defa iktidara gelmiştir. Çıkış parçası DSP ile klasikleşmiş olan, sözlerini de Bülent Ecevit’in yazdığı “Gözün Aydın Türkiye” parçası: “*Gözün aydın Türkiye ak güvercin geliyor, güçlendikçe DSP halkın yüzü gülüyor*” dizeleri ile 1999 seçimlerinin birinci partisi DSP olmuştur. Diğer taraftan iktidarı paylaşan %18 oy oranı ile DSP’yi takip eden MHP, Ülkü Ocakları sanatçısı Mustafa Yıldızdoğan’ın efsane parçası “Baş koymuşum Türkiye’min yoluna” ile seçimlere girmiştir. MHP ilk defa bir resmi parti şarkısı ile toplumun bütününe hitap etmiştir. Önceki seçim kampanyalarında gerek 1970’li yıllarda ve gerekse 1990’lı yılların başlarında daima ‘Başbuğ’ ve ‘Ülkücü Hareket’ teması hâkimken; yeni genel başkan olmuş Devlet Bahçeli’nin ilk sınavını verdiği 1999 seçimlerinde farklı bir strateji izlemiştir. Böylece MHP, uzun yıllardan beri terörden de yorulmuş ülkeye, siyasal mesajlardan uzak ve birlik beraberlik vurgusu içeren, ‘Türkiyem’ şarkısı ile hitap etmiştir (Öztürk, 2014).

4. SONUÇ

Müzik insanların duygu dünyası üzerinde büyük etkiye sahiptir. Bu etkinin bilincinde olan propagandacılar propaganda faaliyetlerinde müziğe başvurmuşlardır. Siyaset ve müzik ilişkisine bakıldığında amaç müziğin siyasal mesaj vermesi veya bir siyasal düşünceyi yayma amacı taşıması ile müziğin siyasal bir ideolojiye hizmet etmesidir. Seçim meydanlarında partiler seçmenin oyunu almak amacıyla söylem ve sembollere başvurarak kampanyalarını yaparlar. Siyasal partilerin oy kaygısıyla seçimlerde kullanmış oldukları müziğin genelde parti ya da seçmenin ideolojisine uygun olduğu görülür. Burada amaç seçmenin algısına hitap ederek duygu birliği kurulmasıdır. Müzik böylece seçmeni etkilemek ya da ikna etmek amacıyla psikolojik bir rol oynar. Amaç müziğin güçlü sosyal uyarımından faydalanarak partinin oy sayısını artırmaktır. Bu bağlamda başvurulan ilk yöntem seçmeni bilgilendirmek devamında seçmenin ikna edilmesi ve son olarak oy alma çabasıdır. Ahlaki yönden bu durum müziğin politik amaca malzeme edilmesidir. Propagandanın amacı dikkat çekmek seçmenin algısını canlı tutmaktır. Zaten seçim şarkılarının içeriğine dikkat edilirse şarkıların rastgele hazırlanmadığı asıl amacın dikkatleri çekip algı oluşturmak olduğu rahatlıkla söylenebilir. Burada ek olarak müzikle yapılan propagandanın hafızalarda kalıcı olduğuda söylenebilir.

KAYNAKÇA

Ahmet Serdar ERÜNSAL (t.y) Adalet Partisi Seçim Müziği "Demirel Demirel İktidara Yine Gel"

<https://www.youtube.com/watch?v=TFCpyCbnHMk>

Artı Gerçek (t.y) Erdoğan'ın 1994'deki seçim şarkısı: Tamam inşallah https://www.youtube.com/watch?v=7K-N_QK5u7k

Doğukan Temizel (t.y) Arım Balım Peteğim- ANAP Seçim Şarkısı 1983 <https://www.youtube.com/watch?v=pUMGWs6inpg>

DSPİstanbulTV (t.y) Sev Kardeşim <https://www.youtube.com/watch?v=7ohlZS6RIEw>

Editor Teenager (t.y) Öztürk Serengil - Milliyetçi Zühtü (Adalet Partisi 1977 Propaganda Şarkısı/Plağı) <https://www.youtube.com/watch?v=Pb7qJ65wQ9Q&t=13s>

- Eray (t.y) Bülent Ecevit - Seçim Şarkısı (Gel Karaoğlan) <https://www.youtube.com/watch?v=g1BUZ94TInU>
- Kaiserreich (t.y) "Hadi bakalım, kolay gelsin" - ANAP Seçim Şarkısı <https://www.youtube.com/watch?v=Gh93dp30kHw>
- Kaiserreich (t.y) "Refah'ın Vakti Geldi" - Refah Partisi Seçim Müziği <https://www.youtube.com/watch?v=i-HoK1yv0ik>
- Kızılkaya, R. (2021). TÜRK SİYASAL HAYATINDA BİR İKNA ARACI: SEÇİM MÜZİKLERİ (1965-1995), *Anasay*, (16), 151-176.
- Oldies but goldies (t.y) Bu zor günler yakın biter (Ak Günler)-CHP 1973 Seçim Şarkısı <https://www.youtube.com/watch?v=-RjgDW2Aht0>
- Öztürk, S. (2014). Siyasal ikna ve seçim müzikleri: türkiye üzerine bir inceleme, *İletişim ve Diplomasi*, (4), 195-218.
- Türkiye Komünist Partisi (t.y) <https://www.youtube.com/watch?v=jbqkGUSWJLc>
- Yalcin (t.y) "Yeni Bir Türkiye Doğacak Bizden"- CHP seçim şarkısı (1977) https://www.youtube.com/watch?v=lwOIEJqI_L0